

Internationaliseringen af de danske handelsuddannelser

Anders Ravn Sørensen, adjunkt, Center for Virksomhedshistorie,
Copenhagen Business School, ars.mpp@cbs.dk

Denne artikel beskriver internationaliseringen af de danske handelsuddannelser fra slutningen af det 19. århundrede til indgangen af år 2000. Artiklen fokuserer på betydningen af Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse (FUHU), der løbende understøttede handelsuddannelsernes udvikling og internationale udsyn. Det argumenteres, at FUHU, især fra slutningen af 1980'erne, i stigende grad sigtede på at påvirke dansk uddannelsespolitik frem for alene at styrke handelsuddannelserne gennem direkte økonomisk støtte og medindflydelse på de enkelte uddannelser.

Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse 1880

International vidensudveksling og uddannelse har historisk spillet en central rolle for udviklingen af dansk økonomi. Særligt vigtigt for den industrielle modernisering var den håndværksmæssige og tekniske viden, som allerede fra midten af 1800-tallet blev hentet til Danmark gennem udveksling af faglærte arbejdere og fra udenlandske læreanstalter og virksomheder. Danmark var dog ikke alene afhængig af teknisk- og håndværksmæssige kompetencer. Fra sidste halvdel af 1800-tallet steg behovet for en opkvalificering af de merkantile uddannelser – handelsuddannelserne – hvor især den københavnske handelsstand efterspurgte bedre uddannelse og viden om internationale handel, eksportforhold og organisation. I 1880 oprettedes Foreningen til

Unge Handelsmænds Uddannelsen (FUHU), der skulle sikre uddannelsesmæssig kvalitet og et internationalt udsyn i de danske handelsuddannelser (Vibæk og Kobbarnagel, 1980: 6).

Mens store danske multinationale virksomheder som f.eks. GN Store Nord og ØK omkring år 1900 oprettede egne interne systemer for udstationering af unge ingeniører og elever (Iversen, 2016; Andersen og Jacobsen, 2008), var FUHU som forening hverken virksomheds- eller branchespecifik – foreningens fokus var derimod på handelsuddannelse i bredeste forstand. Således var foreningen igennem tiden knyttet til de danske handelsuddannelser der blev udbudt på Købmandsskolen og Handelshøjskolen i København.

Denne artikel sætter fokus på FUHU's betydning for internationaliseringen af de danske handelsuddannelser forstået som udviklingen af internationale samarbejdsaftaler samt udvekslingen af studerende og medarbejdere. Internationalisering som begreb adskiller sig således fra globaliseringsbegrebet, der dækker over en integrerende proces af forskellige nationale systemer, som følge af en stigende grænseoverskridende strøm af ideer, varer og kapital (Kalpazidou Schmidt, 2012: 193; Marginson og Rhoades, 2002).

Ved hjælp af kildemateriale fra bl.a. FUHU's arkiv samt eksisterende litteratur om både FUHU, Købmandsskolen og Handelshøjskolen afdækker artiklen foreningens internationalt orienterede initiativer fra grundlæggelsen i 1880 til indgangen af år 2000, hvor internationaliseringen havde udviklet sig til et institutionaliseret kendetegn, ikke bare ved Handelshøjskolen i København, men ved samtlige danske højere læreanstalter. I artiklen beskrives det, hvordan FUHU allerede fra sin grundlæggelse i 1880 havde som ambition at skabe uddannelses- og vidensudveksling med udenlandske læreanstalter og virksomheder. Det argumenteres ligeledes, hvordan FUHU's virke gradvist ændrede karakter fra slutningen af 1980'erne, fra økonomisk at støtte konkrete initiativer på en række af Danmarks merkantile uddannelsesinstitutioner, til gradvist også at gøre foreningens interesser gældende på politisk niveau og derigennem sætte internationaliseringsspørgsmålet på den uddannelsespolitiske dagsorden.

FUHU's grundlæggelse og tidlige internationale orientering

Selvom der i slutningen af 1870'erne både i København og provinsen eksisterede en række såkaldte handelsakademier og handelsskoler drevet af de lokale handelsstandsforeninger, var der blandt ledende københavnske købmænd og grossererere et udtalt ønske om en mere systematisk og fagligt funderet uddannelse af unge handelsmænd. Et økonomisk opsving inden for byerhvervene og ændrede eksportmønstre og førte fra slutningen af 1800-tallet til en mobilisering af de københavnske handlende og grossererere, der ønskede uddannelser på linje med dem der eksisterede i f.eks. Tyskland og England.

På dette bagtæppe oprettedes i 1880 Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse, da grosserer Harald Fritsche indbød en gruppe købmænd, grossererere og vekselere med tilknytning til det eksisterende Grosserer-Societetet til at stifte en ny forening, der

skulle »virke for at uddanne unge Købmænd ikke blot for Indlandet, men også, og maaske fornemmelig for Udlandet« (FUHU, 1880). Formålet skulle desuden være at »tilbyde de Yngre en billig, men af fortrinlige Lærere ledet Undervisning«. Etableringen af FUHU i 1880 var karakteristisk for den organisering af erhvervs- og faginteresser, som prægede slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet, og som bl.a. førte til oprettelsen af Foreningen til Lærlinges Uddannelse i 1874 (Andersen og Federspiel, 2006) og Fællesrepræsentationen for Industri og Haandværk i 1879 (Nevers, 2017).

FUHU's undervisning skulle foregå om aftenen, sådan at eleverne kunne passe deres dagarbejde, men man åbnede mulighed for senere oprettelse af en dagskole. Den 15. januar 1881 om aftenen kunne foreningen for første gang tilbyde undervisningen i lokaler på Efterslægtens Skole (Jacobsen og Sørensen, 2017: 6). Den nye såkaldte Købmandsskole var til at begynde med en egentlig sprogskole med undervisning i bl.a. tysk, engelsk og fransk. Særligt fokus var den første tid desuden på det spanske sprog, idet handelsforbindelse til Sydamerika havde en særlig betydning blandt foreningens stiftere (Vibæk og Kobbarnagel, 1980: 10). Mere erhvervspraktiske fag som f.eks. regnskab var ikke en del af aftenskolen, idet man regnede med, at eleverne kunne tilegne sig sådanne færdigheder på deres egentlige arbejdspladser.

Centralt i foreningens arbejde stod grosserer Harald Fritsche og Nationalbankens indflydelsesrige direktør, etatsråd Mouritz Levy, og FUHU's første medlemmer talte en række grossererere, vekselere og direktører fra den københavnske handelsstand. Hvor foreningens medlemmer fra etableringen i 1880 bestod af individer, ændredes medlemskaren senere til at bestå af virksomheder og erhvervsorganisationer.

Selvom FUHU ikke havde internationalise-

ring som sin førsteprioritet, blev det i foreningens formål beskrevet, hvordan man sigtede på at yde pengehjælp og vejledning til videreuddannelse »på udenlandske, såvel europæiske som oversøiske handelskontorer« (FUHU, 1880). Denne ambition blev indfriet, da foreningen i 1883 modtog Etatsråd Mouritz Levys jubilæumslaget til uddeling for »hæderlige og dygtige handelsbetjentes videre uddannelse i udlandet« (FUHU, 1883). Rejselegatet var det første konkrete internationalt orienterede initiativ i regi af FUHU, og legatet kunne i de første år sende en håndfuld såkaldte »bortrejste kontorister« til Buenos Aires, Bruxelles og Düsseldorf, ligesom Mouritz Levy personligt foranstaltede et rejselegat på 300 kr. til en yngre handelskontorist, der skulle »indhente oplysninger om forholdene i Congostaten« (FUHU, 1883).

Indtil starten af 1900-tallet var Mouritz Levys rejselegat eneste initiativ, der understøttede FUHU's ønske om at virke for uddannelse i udlandet, men at foreningen vedblev med at orientere sig ud over landets grænser, illustreres bl.a. gennem FUHU's årsberetning fra 1906, hvor Hans Larsen Møller, tilsynsførende for Købmandsskolen, gav en længere beretning fra den årlige Internationale Kongres for Handelsundervisning. Hans Larsen Møller henledte i den forbindelse særligt opmærksomheden på et nyoprettet »Internationalt Feriekursus i Handelsundervisning«, der for første gang i 1907 ville blive udbudt i Lausanne (FUHU, 1906).

Handelshøjskolen som drivkraft i internationaliseringen

I 1917 påbegyndtes i regi af FUHU en videregående handelsuddannelse med udgangspunkt i den nyoprettede Købmandsskoles Handelshøjskoleafdeling. Denne undervisning udviklede sig gradvist fra små undseelige kurser i en sidebygning til Købmandsskolen til en selvstændig højere læreanstalt: Handelshøjskolen i København.

Fra 1917 til 1965 stod FUHU som den egentlige ejer af Handelshøjskolen, og det var foreningen, som ansatte rektor og dækkede det løbende underskud. Hvor Købmandsskolens Handelshøjskoleafdeling startede i det små med mindre forelæsningsrækker, udbød højskolen fra begyndelsen af 1920'erne både en erhvervsøkonomisk grunduddannelse, en række diplomuddannelser på deltidsbasis til studerende, der allerede var i beskæftigelse, samt translatør- og en korrespondentuddannelse. Højskolens tidlige internationale fokus kom primært til udtryk gennem de erhvervsproglige studier, korrespondentstudiet og translatøruddannelsen, som afspejlede erhvervslivets udenlandske interesser. En række af Handelshøjskolens første professorer var desuden på udlandsrejser og udlandsophold ved udenlandske universiteter og handelshøjskoler – herunder Professor Max Kjær-Hansen, der i 1924-1925 var på et ophold ved Universitetet i Köln. Ud over disse udlandsophold fik højskolen allerede fra midten af 20'erne besøg af flere gæsteforelæsere fra bl.a. Tyskland, England og Sverige (Jacobsen og Sørensen, 2017: 47).

Fra 1931 var der på højskolen etableret en diplomuddannelse i international handel. Denne uddannelse var oprindeligt forankret på det såkaldte Østersøinstitut, der gennem en årrække blev dét institut, der beskæftigede sig med internationale spørgsmål. Østersøinstituttet skiftede igennem årene løbende navn, afhængigt af de forskellige internationaliseringsfaser, som det danske erhvervsliv gennemgik (Vestergaard, 1992: 166).

Med etableringen af Handelshøjskolen havde FUHU formålet at skabe en højere læreanstalt, der gradvist, af egen kraft og gennem egen organisering, selv gennemgik en løbende internationalisering. Ofte fungerede FUHU med økonomiske bidrag som fødselshjælper for en række nye initiativer, men med oprettelsen af Handelshøjskolen havde FUHU fået en drivkraft for handelsuddannelsernes interna-

tionalisering, der i nogen udtrækning fungerede uafhængigt af foreningen.

FUHU's skoler i udlandet

Verdenskrisen i begyndelsen af 1930'erne, der markant indskrænkede international samhandel og praktisk talt gjorde ansættelsen af uge danske handelsmænd i udlandet umulig, førte paradoksal nok til en oprustning i FUHU's internationale virke. Hvor foreningen med sin hidtidige formålsparagraf havde fokuseret på at sikre individuelle elever en plads på »oversøiske handelspladser«, ændredes denne formulering nu til, at man »På enhver måde ...« måtte »... bidrage til unge handelsmænds uddannelse i udlandet« (Vibæk og Kobbarnagel, 1980: 65). Den nye formulering markerede således et skift fra en snæver forståelse af »elevpladser« til et bredere fokus på uddannelse i udlandet generelt. Det var 1930'ernes alvorlige økonomiske krise, som ansporede denne ændring, og det var med FUHU's formand Aage Kunsts ord netop »i de dårlige tider, man skal foretage fremstød« (Ibid.).

I samarbejde med Udenrigsministeriet og den danske generalkonsul i London C.M. Rotbøll lykkedes det i 1932 FUHU at erhverve en passende ejendom i London-forstaden Ealing, ansætte en forstander og engelskundervisere og vedtage en samlet undervisningsplan. Den nye udlandsskole i regi af Købmandsskolen fik navnet »Den danske Købmandsskole i London, The Danish Merchant School« og kunne fra januar 1933 tage imod de første 22 elever fra Købmandsskolen på et tremåneders ophold, hvor der både undervistes i sprog og engelske samfundsforhold. Modellen med at oprette særlige udenlandske skoler udvidedes løbende. Som følge af 2. Verdenskrig måtte en planlagt udlandsskole i Paris udskydes, men i 1947 kunne FUHU sende første hold elever til en nyoprettet skole i Tours, ligesom der i 1953, i samarbejde med Handelskammeret i Bremen, etableredes en tilsvarende skole i Bremen, *Dänische Kaufmannschule*

in Bremen. Senere etableredes også skoler i Madrid, Monterey, München og Skt. Petersborg. De nye udlandsskoler blev ofte etableret i tæt samarbejde med de relevante institutter på Handelshøjskolens sprogstudier. Senere blev Fjernøsten også repræsenteret med skoler i Shanghai og Singapore.

Udlandsskolerne tilbød i samarbejde med lokale handels- og industrikamre undervisning i erhvervs- og samfundsforhold til danske studerende. FUHU's udlandsskoler vedblev indtil deres gradvise nedlæggelse i 2004-05 med at være et centralt element i foreningens virke, og de gav især unge studerende i handelsprog gode muligheder for at tilegne sig sproglige kompetencer samt forståelse for lokale erhvervs- og samfundsforhold.

Amerikansk påvirkning efter 2. Verdenskrig

2. Verdenskrig havde i praksis sat en stopper for internationale handel, men allerede inden befrielsen i maj 1945 havde man fra Handelshøjskolens side gjort forberedelser til en kommende normalisering af de internationale forbindelser og handel. Højskolens rektor Christen Møller fremlagde i april et forslag i FUHU's bestyrelse om en forelæsningsrække for virksomheder, der forberedte udsendelse af folk til udlandet med henblik på oprettelse af eksportforbindelser. Målgruppen for disse forelæsningsrækker skulle være »udvalgte Folk fra Praksis med en passende teoretisk Viden« (Jacobsen og Sørensen, 2017: 99). FUHU's bestyrelse bakkede op om ideen med en forelæsningsrække. I november og december 1945 kunne Handelshøjskolen i samarbejde med Industrirådet og Grosserer-Societetet afholde tyve forelæsningsrækker om emner der relaterede sig til Danmarks eksportmuligheder og den internationale handel. Forelæsningsrækken trak mere end 300 deltagere og understregede hermed erhvervslivets store efterspørgsel (Ibid.).

I 1946 oprettede højskolens polskfødte pro-

fessor Zelman Lando en diplomuddannelse i udenrigshandel, og året efter rejste de første studerende og undervisere til USA på studieophold, og i september 1947 tog også højskolens direktør Christen Møller selv til Amerika på en knap tre måneders rundrejse betalt af FUHU. Formålet med Christen Møllers studietur var at besøge amerikanske Business Schools og orientere sig omkring den vide-regående erhvervsøkonomiske undervisning. Overordnet styrkede Handelshøjskolen i perioden efter 1945 indsatsen på udenrigshandel- og eksportområdet. I efterkrigsårene førte Marshallhjælpen til et øget amerikansk fokus fra Handelshøjskolens side, og gennem en lang række studierejser i regi af det nyoprettede danske Produktivitetsudvalg fik undervisere fra højskolen mulighed for besøg på amerikanske virksomheder og business schools.

Derudover deltog Handelshøjskolen fra begyndelsen af 1950'erne i det transatlantiske udvekslingsprogram AIESEC, hvor studerende, især inden for de handelsrelaterede fag, fik mulighed for at indgå kortere udvekslingsbesøg og praktikophold på en række deltagende universiteter. I 1953 fik handelshøjskolen sin første amerikanske gæsteforsker under Fulbright-programmet, Edvard Bakke, fra Yale Universitetet, og i de efterfølgende år kom en lang række Fulbright-professorer til højskolen. Disse gæsteforskere forestod bl.a. engelsksprogede forelæsninger på den erhvervsøkonomiske overbygningsuddannelse og bidrog med nye tanker og perspektiver til bl.a. den sociologiske orientering i organisationsforskningen.

Den politiske udvikling

Den internationale orientering i uddannelsespolitikken blev yderligere forstærket gennem en række forskellige internationale samarbejder. Organisationen for Europæisk Økonomisk Samarbejde (OECD) blev oprettet efter 2. Verdenskrig. Som en forudsætning for Marshall-hjælpen krævede USA, at de

europæiske lande skulle arbejde sammen om at udnytte støtten på den mest effektive måde. Et mere internationalt perspektiv i landenes uddannelsessektorer var et middel at indfri den målsætning. I 1960 tiltrådte Danmark OECD-traktatens formulering, der bl.a. lagde vægt på uddannelse og undervisning som del af overnationalt samarbejde (Ydesen, 2012).

I 1965 overgik højskolen til at være en selv-ejende institution (frem for at været ejet af FUHU), og med virkning fra 1975 havde Handelshøjskolen officielt status af universitet på linje med landets øvrige universiteter. Allerede i 1968 havde Det Økonomiske Råd i en redegørelse over dansk økonomi peget på betydningen af uddannelsespolitikken som en vigtig brik i bestræbelserne på at sikre landets konkurrenceevne over for udlandet (Det Økonomiske Råd, 1968). Fra politisk side var man på line med den vurdering. Skiftende regeringer kom til at betragte uddannelsespolitikken som et middel til at sikre økonomisk vækst, og sikre at Danmark kunne begå sig i en stigende international konkurrencesituation (Ydesen, 2012). Det internationale fokus og nødvendigheden af et uddannelsessystem der gav kompetencer til at begå sig i et stadig mere åbent og internationalt marked, blev igen forstærket med Danmarks tilslutning til Det Europæiske Fælleskab efter en folkeafstemning i 1973. I 1986 lancerede Undervisningsministeriet en ny internationaliseringspulje, som for alvor satte blus under de forskellige samarbejds- og internationaliseringsaktiviteter på de danske uddannelsesinstitutioner. Året efter etablerede EF sit nye ERASMUS-program, som yderligere understregede, at der fra politisk side var vilje til at understøtte uddannelsesinstitutionerne med at udvikle deres internationale netværk.

Nye internationale uddannelser

Hvor der fra politisk side var en klar ambition om at sætte skub på internationaliseringen, var det endnu engang FUHU, der direkte eller indirekte, satte nye initiativer i gang

for handelsuddannelserne. I 1979 oprettedes Den Danske Eksportskole i Herning som en selvejende institution, der som den første af sin art forenede traditionelle merkantile fag med elementer fra sprog- og kulturforståelse. Skolen uddannede studerende med erhvervs-erfaring, mange af dem fra udlandet. Efter 1½ års uddannelse fik dimittenderne titel af Eksaminerede Eksportører. Skolen nedlagdes i 1992, hvor en del af aktiviteterne lagdes ind under FUHU.

Med økonomisk støtte fra FUHU oprettedes i 1984 på Handelshøjskolen en ny uddannelse der integrerede sprog og økonomi, den såkaldte SPRØK-uddannelse, der specifikt henvendte sig til studerende, der ønskede en karriere uden for landets grænser. Den nye uddannelse blev af dagbladet *Børsen* beskrevet »et lys i eksportmørket«, og tiltrak i sine første år nogle af landets dygtigste studerende. Støttet af FUHU med 170.000 kr. oprettedes desuden i 1985 den første engelsksprogede overbygningsuddannelse i Danmark. Det såkaldte Advanced Program in International Management (APIM), der udgjorde et nyt engelsksproget cand.merc.-tilbud ved Institut for Udenrigshandel. Bag den nye uddannelse stod bl.a. Handelshøjskolens lektor Harald Vestergaard, senere formand for det erhvervsøkonomiske fakultets internationaliseringsudvalg og den amerikanske gæsteprofessor Arthur Stonehill. Sammen havde denne gruppe efter meget forarbejde og en lang række besøg på udenlandske uddannelsesinstitutioner sikret en række samarbejdsaftaler med business schools i USA og England.

Hvidbogskonsortiet og uddannelsespolitiske fokus

Hvor internationaliseringen frem til 1989 var støttet af FUHU, og i overvejende grad drevet af personlige kontakter og engagement fra Handelshøjskolens undervisere og en personkreds omkring FUHU's ledelse, ændrede foreningen fra slutningen af 80'erne gradvist sin strategi fra økonomisk at understøtte initi-

ativer som SPRØK og APIM til også at sætte et aftryk på den danske uddannelsespolitiske dagsorden.

FUHU's nye fokus indikeredes under udfærdigelsen af en ministeriel betænkning fra det såkaldte *Handelsudvalg* på opdrag fra undervisningsminister Bertel Haarder i 1987. Handelsudvalget blev ledet af direktøren for Magasin Du Nord Stig Bøgh Karlsen – og derfor gik under navnet Stig Bøgh Karlsen-udvalget. I udvalget sad også leder af FUHU's udlandsprogrammere Ole Wiberg, der havde været én af foregangsmændene internationaliseringstiltagene fra slutningen af slutningen af 70'erne. Handelsudvalget fik af ministeren til opgave at »foretaget en helhedsvurdering af de handelsmæssige/økonomiske uddannelser ud fra den synsvinkel, at de udlandskonkurrerende erhvervs muligheder skal styrkes«. På den baggrund bad ministeriet udvalget om at »fremkomme med forslag om ændret målsætning, struktur og indhold i de eksisterende uddannelser samt tilsvarende forslag til helt nye uddannelser eller kombinationer ledsaget af forslag til disses institutionstilknytning« (Handelsudvalget, 1989).

Ved en stort anlagt pressekonference den 21. marts 1989 i Børsens gamle bygning kunne Handelsudvalgets formand overdrage ministeren den 60 sider lange rapport der indeholdt 18 hovedforslag. I udvalgets indledning blev der forklaret hvordan:

Forandring og internationalisering er blandt de store udfordringer, som vort erhvervsliv i de kommende år vil stå overfor. Baggrunden er dels kravet om en øget eksportindsats for herved at bidrage aktivt til løsningen af landets økonomiske problemer og dels de ændringer, som følger af den øgede globalisering af erhvervslivets aktiviteter generelt og specielt det indre markeds realisering pr. januar 1993 (Handelsudvalget, 1989).

På den baggrund oplyste rapporten en række uddannelsespolitiske anbefalinger direkte rettet mod de forskellige merkantile uddan-

nelser. Blandt de mest markante anbefalinger var: en fortsat øget og internationalisering af uddannelserne der i højere grad skulle »fokusere på temaer af international karakter«, mere fokus på kultur og sprog, en omlægelse af korrespondentstudiet til at indeholde mere økonomi, en styrkelse af handelsskolerne ledelse, en styrkelse af forskningen samt oprettelsen af en række selvejende/private institutioner til »efteruddannelse på højeste niveau« (Handelsudvalget, 1989). Udvalget pegede på, at der måtte oprettes en dansk MBA-uddannelse med deltagelse udenlandske lærere og studerede, samt etableringen af en ny 1½-2 årig uddannelse på Handelshøjskolen, der skulle føre de studerende direkte ud på arbejdsmarkedet (Handelsudvalget, 1989).

Således blev internationalisering af handelsuddannelser netop betragtet som svaret på globaliseringens udfordringer. For at imødegå den stigende internationale konkurrence måtte de forskellige merkantile uddannelsesinstitutioner fremadrettet styrke deres grænseoverskridende samarbejder og udvekslingsaftaler. Mange af udvalgets anbefalinger blev efterhånden realiseret. Bl.a. lykkedes det som én af udløberne af Handelsudvalgets rapport få år senere, med FUHU's medvirken, at etablere en dansk MBA-uddannelse i regi af det nyoprettede *Scandinavian International Management Institute* (SIMI). Ligeledes oprettedes i 1989 et samarbejde mellem Udenrigsministeriet og FUHU, som gav mulighed for studerendes praktikophold som eksportfremmevolontører ved danske ambassader og generalkonsulater. Efter at Udenrigstjenesten havde gennemført udvidelse af handelsattachekorpset, åbnede efterspørgslen på kvalificeret arbejdskraft op for etableringen af en volontørordning – og foreningen fik derigennem endnu engang mulighed for at fremme de studerendes muligheder for at tilegne sig udenlandske erfaringer.

Handelsudvalgets betænkning udgjorde for-

løberen til en række rapporter, der blev udgivet i perioden fra 1992 til 2002, og som satte fokus på de danske handelsuddannelser. Rapporterne forfattedes i regi af det såkaldte Hvidbogskonsortium bestående af Dansk Arbejdsgiverforening, Dansk Industri, Danske Civiløkonomer, FUHU, Erhvervsprogligt Forbund og Handelskammeret. Ambitionen med Hvidbogskonsortiet var at sikre relevansen og kvaliteten af de danske uddannelses tilbud – og give uddannelsernes aftagere mulighed for at påvirke uddannelsespolitikken (Hass, 1995; FUHU, 1994). Som koordinator og initiativtager til Hvidbogskonsortiet stod FUHU, som nu ikke bare fungerede som Handelshøjskolens og handelsuddannelsernes støtte og partner, men som aktivt søgte at påvirke den uddannelsespolitiske dagsorden. Rapporterne fra Hvidbogskonsortiet udgjorde således et markant skift i FUHU's orientering, hvor man nu, ud over at støtte initiativer på de enkelte uddannelsesinstitutioner søgte at gøre foreningens indflydelse gældende i forhold til den danske uddannelsespolitik.

I 2000 oprettedes på tværs af Undervisnings- og Forskningsministeriet et nyt *Center for Information og Rådgivning om Internationale Uddannelses- og Samarbejdsaktiviteter* (CIRIUS), der som en understregning af FUHU's mere politiske rolle fik adresse i foreningens ombyggede lokaler i Fiolstræde 44. Sammen med CIRIUS indstiftede FUHU en ny internationaliseringspris, der årligt blev uddelt til en person eller institution, der havde ydet en særlig indsats for at styrke internationaliseringen af de merkantile uddannelser.

Fra pengetank til tænketank

Efter en universitetsreform i 1992 vedtog Folketinget i 2003 en ny universitetslov, der grundlæggende gjorde op med universiteternes eksisterende styrelse. Universiteterne fik nu eksterne bestyrelser og deres rektorer øgede ledelsesbeføjelser. Ønsket om en ny ledelsesstruktur på de danske universiteter var ifølge undervisningsminister Helge

Sander en konsekvens af den øgede globalisering og de krav denne udvikling stillede til universiteternes om at udgøre »handlekraftige samarbejdspartnere for samfund og erhvervsliv« (Aagard og Mejlgard, 2012: 59).

Sammenfaldende med universitetslovens vedtagelse begyndte FUHU at reformulere og udbrede sit virkeområde. Foreningen havde tilbage i 2001 skiftet navn fra det oprindelige *Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse* til det kortere *FUHU – Vi fremmer viden*. Navneskiftet indikerede et ønske om at åbne foreningens virkeområde op og støve FUHU's 130 år gamle image af. Desuden var navneskiftet et opgør med den anakronistiske prioritering af *handelsmænd*. Foreningen virkede i 2001 jo ikke blot for mænd, men i lige så høj grad også for kvinder. Frem for at fokusere snævert på erhvervs- og handelsuddannelserne ønskede FUHU nu at udvikle sig til en forening, med en bredere interesse for uddannelsespolitikens betydning for innovation og vækst. Samme år som vedtagelsen af den nye universitetslov stod foreningen bag det såkaldte FUHU Study Mission China, der i samarbejde med det nyoprettede Asia Research Center på Handelshøjskolen arrangerede besøg på kinesiske uddannelsesinstitutioner og virksomheder for en række ledere fra danske handelsuddannelser og erhvervsorganisationer (Lange og Wiberg, 2005: 42).

Indførelsen af universitetsloven i 2003 var således sammenfaldende med FUHU's ændrede rolle fra forening med et relativt snævert fokus på handelsuddannelserne til en bredere interesseorganisation. Denne udvikling havde været gradvis, begyndende med arbejdet i Handelsudvalget i slutningen af 80'erne til udfærdigelsen af Hvidbogskonsortiets rapporter og politiske anbefalinger fra 1992 til 2002. Fra slutningen af 80'erne til 2000 havde de danske handelsuddannelser, og Handelshøjskolen i særdeleshed, gennemgået en omfattende internationalisering. Med

hundredevis af udvekslingsaftaler, uddannelser udelukkende på fremmedsprog og med en markant andel af på udenlandske studerende og ansatte, var internationaliseringen nu institutionaliseret. Man kan sige, at foreningens bestræbelser på at internationalisere handelsuddannelserne gennem konkrete initiativer og oprettelsen af nye uddannelser havde været så succesfulde, at der nu var brug for et identificere nyt indsatsområde.

FUHU bidrog op igennem nullerne stadig til en række konkrete initiativer og rapporter, som f.eks. *Denmark Unlimited*, der understregede potentialet ved at udbyde danske uddannelser udlandet. Foreningen afholdt desuden en løbende konferencer om internationalisering og kulturudveksling, og inviterede bl.a. den internationalt anerkendte forsker i kulturmøder Geert Hofstede til at tale ved foreningens årsmøde. Men på trods af disse konkrete tiltag, havde foreningens ændret karakter. Dette ændrede fokus, fra forening til tænketank, understregedes med oprettelsen af Danmarks Erhvervsforskningsakademi (DEA) i 2003, der som et nyt videnscenter i regi af FUHU havde som primært formål at påvirke den danske uddannelsespolitik gennem analyser og oplysningsarbejde. Med oprettelsen af DEA, der nu udgjorde foreningens kerneaktivitet, nedtonedes også FUHU's fokus på handelsuddannelsernes internationalisering. De forskellige uddannelsesinstitutioner var nu, ofte ansporet fra politisk side, i stand til at løfte denne opgave selv, uden at man nødvendigvis havde brug for FUHU's støtte eller tilsagn. Således var den del af foreningsformålsparagraf, der rettede sig mod internationalisering, blevet indfriet, og det var naturligt for det nye DEA og FUHU (der i 2012 skiftede navn til DSEB) at definere nye indsatsområder.

Blandt DEA's nye indsatsområder var bl.a. bidrag til debatten om en gymnasieform, som blev forhandlet i 2014. DEA kritiserede i den forbindelse gymnasierenes dannelsesbegre-

bet for at være forældet. I medierne lancerede DEA's direktør i stedet ideen om »moderne dannelse«, der i højere grad var et spørgsmål at give unge mennesker kompetencer til begå sig som aktive bidragsydere i samfundet, frem for at kende de litterære klassikere (Rasmussen, 2013). DEA nøjedes ikke med at beskæftige sig med ungdomsuddannelserne, men påbegyndte i 2016 også analyser af førskoleområdet, dvs. landets børnehaver, med henblik på at styrke de af børnenes kompetencer, som på et senere tidspunkt kunne sikre vækst og innovation.

Sikring af Danmarks samlede konkurrenceevne

Denne artikel har givet et rids over internationaliseringen af de danske handelsuddannelser, og over udviklingen af Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse fra grundlæggelsen i 1880 til indgangen af dette årtusinde. FUHU blev oprettet med det formål at sikre kvaliteten og den internationale orientering af de danske handelsuddannelser. Gennem en lang række initiativer, legater, egne udlandsskoler på flere niveauer og økonomisk støtte til forskellige internationaliseringstiltag bidrog FUHU – ofte i tæt parløb med Handelshøjskolen i København – til etableringen af samarbejdsaftaler, udvekslingsmuligheder og udlandsophold for studerende og undervisere. Internationaliseringen af Handelshøjskolen var dels drevet frem af selve genstandsfeltet for højskolens aktiviteter, nemlig handlen, hvor f.eks. højskolens korrespondentstudie per definition havde et internationalt sigte. Dels oprettedes med hjælp fra FUHU en række uddannelser på Handelshøjskolen som SPRØK og den engelsksprogede APIM-uddannelse, der i deres udgangspunkt havde en klar international karakter.

FUHU's rolle som initiativtager og bidragsyder til konkrete initiativer begyndte fra slutningen af 80'erne at ændre sig. Fra 80'erne og frem havde erhvervslivet og politikernes udpegning af uddannelsesområdet som en

vigtig brik for at fremme Danmarks konkurrenceevne og fremtidige vækst fået mere vægt. Med flere rapporter, konferencer og debatoplæg blev FUHU's arbejde i løbet af 90'erne stadig mere orienteret mod det politiske niveau. Med oprettelsen af DEA i 2003 fuldførtes foreningens transformation fra at være en organisation der virkede ved at støtte specifikke forsknings- og uddannelses tiltag, til en tænketank, der gennem analyser og lobbyarbejde søgte at sikre uddannelsesmæssig kvalitet.

Denne artikel beskriver således ikke bare, hvordan FUHU løbende bidrog til de danske handelsuddannelsers internationale udsyn. Den fortæller samtidig historien om en forening, der opfyldte sine målsætninger om uddannelsesmæssig internationalisering – så succesfuldt, at foreningens virke fra midten af år 2000 måtte omdefineres og målrettes den politiske beslutningsproces, for fortsat at kunne hævde sin berettigelse. Fokus for DEA var nu ikke så meget på de enkelte uddannelser eller uddannelsesinstitutioner, men derimod på at tilsikre kvaliteten og den fortsatte relevans af de danske uddannelser, for derigennem at styrke Danmarks konkurrenceevne på et globaliseret marked. Således kan man sige, at foreningens ønske om at sikre handelsuddannelsernes internationalisering var gået fra at være et mål i FUHU's oprindelige formålsparagraf til at være et middel til noget større: nemlig sikringen af Danmarks samlede konkurrenceevne.

Litteratur

- Andersen, Steen og Kurt Jacobsen (2008), *Foss*, København: Børsens Forlag.
- Andersen, Steen og Søren Federspiel (2006), *Nytænkning gennem 100 år. Teknologisk Instituts Historie*, København: Lindhardt & Ringhof.
- Det Økonomiske Råd (1968), *Dansk økonomi i efteråret 1968*, København: Det Økonomiske Råd.
- FUHU (1880), *Bestyrelsesprotokol*, 3. november 1880. Rigsarkivet.
- FUHU (1918), *Købmandsskolens Handelshøjskoleafdeling 1917-1918*, Rigsarkivet.

- FUHU (1907), *Årsberetning for regnskabsåret 1907-1908*, Rigsarkivet.
- FUHU (1945), *Bestyrelsesmøde 20. april 1945*, Erhvervsarkivet.
- FUHU (1994), *Debatoplæg om vore merkantile uddannelser*, København: Alpha Grafisk.
- Hass, Lone (1992), *Hvidbog om de merkantile uddannelser. Kvalifikationer, struktur og sammenhænge*, København: FUHU.
- Handelsudvalget (1989), *Betænkning om handelsuddannelser i internationalt perspektiv*, Betænkning nr. 1162. Statens Informationstjeneste.
- Iversen, Martin Jes (2016), *Udsyn. ØK, Danmark og Verden*, København: Lindhardt & Ringhof.
- Jacobsen, Kurt og Anders Ravn Sørensen (2017), *CBS gennem hundrede år*, København: Gads Forlag.
- Lange, Ole og Ole Wiberg (2005), *FUHU Krøniken 1880-2005*, København: Rumfang.
- Kalpazidou Schmidt, Eventhia (2012), »Internationalisering af dansk forskning« i Kaare Aagaard og Niels Mejlgaard, red., *Dansk forskningspolitik efter årtusindeskiftet*, Århus/København: Århus Universitetsforlag, pp. 291-325.
- Marginson Simon og Gary Rhoades (2002), »Beyond national states, markets, and systems of higher education: a glonacal agency heuristic«, *Higher Education*, vol. 43: 281-309.
- Rasmussen, Tina (2013), »En murer kan være ligeså dannet som en læge«, *Gymnasieskolen*. 13. november 2013.
- Universitets- og Bygningsstyrelsen (2010), *Universitetsevalueringen 2009 – Evalueringsrapport*, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.
- Vestergaard, Harald (1992), »Handelshøjskolens internationalisering«, Ole Lange og Tom Buk-Swienty, red., *Kampen for en højere læreanstalt*, København: Handelshøjskolens Forlag, pp. 165-85.
- Vibæk, Jens og Jan Kobbernagel (1980), *Foreningen til Unge Handelsmænds Uddannelse*, København: Nyt Nordisk Forlag.
- Ydesen, Christian, Karen Egedal Andersen og Palle Rasmussen (2013), »Den diskrete internationalisering«, *Verden i skolen, skolen i verden. Dansk uddannelseshistorisk årbog 2013*, 47: 26-59.